

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَالَّذِي يُضَوِّبُ الْمَوْتَى
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ
الَّذِي يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَوْتِ
وَيُدْخِلُ الْمَوْتَ فِي الْحَيِّ
إِنَّ رَبَّهُ لَسَدِيدٌ
إِلَىٰ عَرْشِهِ الرَّحِيمُ

رئیس هیئت مدیره
شرکت سهامی
پارس

دانشگاه تهران

«پایان نامه»

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

موضوع:

بررسی ارتباط میان تغییرات سود تقسیمی و تغییرات جریانات نقدی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر ایرج نوروش

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمدرضا نیکبخت

تاریخ تصویب: ۲۴ / ۵ / ۸۰
شماره پرونده: ۱۷۱۵
تصویب هیئت مدیره

نگارش و تحقیق:

علی علیزاده

۴۰۹۰۰

تشکر و تقدیر

سپاس و ستایش خدای یگانه و مهربانی که، وجودمان را آکنده از عطش پویایی و دانش پژوهی ساخت. سپاس خدای رحمان و رحیم را که امواج لطیف و پر خروش محبتش ارمغان آور تبلور آگاهی است. حمد و ثنا خدایی را که عشق به علم و پژوهش را در وجودمان قرار نهاد و بدان طراوت بخشید تا بتوانیم به دیگر انسانها نیز طراوت و شادی بخشیم.

در اینجا وظیفه خود می دانم که از اساتید معظم و افرادی که بنحوی در به انجام رساندن این مجموعه حقیر را یاری داده اند تشکر بنمایم. از استاد ارجمند جناب آقای دکتر ایرج نوروش بابت راهنمایی ها و تذکر نکات سودمند و دقیق ایشان برای حل مشکلات در طول زمان تحقیق سپاسگزارم. همچنین از استاد گرانمایه و ارجمندم آقای دکتر محمدرضا نیکبخت که استاد مشاور پژوهش حاضر بوده اند و در مراحل مختلف، رساله را مورد بررسی قرار داده و نظرات مفیدی را در جهت بهبود کیفی آن ارائه نموده اند، بسیار سپاسگزارم. از استادان گرانمایه دانشکده علوم اداری دانشگاه تهران بالاخص از اساتید دوره کارشناسی ارشد که در دوران تحصیل در این مقطع از محضر پر بارشان فایده برده ام، تشکر می نمایم.

تقدیم بہ

روح پاک پدرم،

دستان پر عفوقت مادرم

و

مخواهران مہر بانم

چکیده

در سالهای اخیر بورس اوراق بهادار تهران رونق خاصی گرفته و پس از رکود سال ۱۳۷۴ مجدداً سرمایه گذاران رغبت به سرمایه گذاری در بورس تهران پیدا کرده اند. با توجه به رونق مجدد بورس اوراق بهادار تهران در سالهای اخیر و اینکه یکی از عوامل مهم در تصمیم گیری سرمایه گذاران سود تقسیمی است، این امر باعث شده که مقالات و تحقیقات زیادی در سالهای اخیر انجام پذیرد. بیشتر این تحقیقات تا کنون سود شرکت را عامل تعیین کننده ای برای مبلغ سود تقسیمی می دانستند. برای نمونه تحقیق آقای ساسان مهرانی به طراحی مدلی برای رابطه بین سود و سرمایه گذاری پرداخته است.

در این تحقیق سعی بر آن است تا سود مندی اطلاعات مربوط به جریانات نقدی را نسبت به سایر اطلاعات موجود در تعیین میزان سود تقسیمی ارزیابی و موانع و مشکلات و محدودیتهای آن را بررسی کنیم. بیانیه مفاهیم حسابداری شماره ۵ (SFAC 5) اطلاعات جریانات نقدی را در تعیین وجوه نقدی که باید برای سود نقدی کنار گذاشته شود مفید می داند. در سالهای اخیر صورت جریانات نقدی به عنوان یکی از صورتهای مالی اساسی ملزم شده و هر روز نقش گسترده تری در تصمیم گیری استفاده کنندگان ایفا می کند. با توجه به آنچه که گفته شد تنها سود شرکت نشان دهنده توانایی شرکت در پرداخت سود نقدی نمی باشد. نقدینگی و سود آوری دو موضوع مهمی هستند که مورد توجه اندیشمندان و مدیران مالی شرکتها قرار دارند. بسیاری از آنان نقدینگی را واجد اهمیت بیشتر می دانند و معتقدند که اگر شرکتی سود آور نباشد مریض است ولی اگر نقدینگی نداشته باشد، در حال مرگ است.

فرضیات تحقیق در سه بخش زیر خلاصه می شود:

- ۱- جریانات نقدی حاصل از عملیات برای شرکتهایی که همبستگی ضعیفی میان سود و جریانات نقدی حاصل از عملیات آنها وجود دارد، اطلاعات سودمندتری نسبت به سود ارائه می کند.

۲- وجوه نقد حاصل از عملیات جاری در شرکتهای با سود تقسیمی افزایشده که همبستگی ضعیفی میان سود و وجوه نقد حاصل از عملیات جاری آنها وجود دارد، اطلاعات سودمندتری نسبت به سود ارائه می کند.

۳- کل جریانهای نقدی برای شرکتهای با سود تقسیمی کاهشده که همبستگی ضعیفی میان سود و کل جریانهای نقدی آنها وجود دارد، اطلاعات سودمندتری نسبت به سود ارائه می کند.

اطلاعات لازم از طریق جمع آوری صورتهای مالی شرکتهای نمونه که از بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شده اند تهیه و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. پس از انجام آزمونهای آماری فقط فرضیه اول با اطمینان ۹۵٪ مورد تأیید قرار گرفته و سایر فرضیات رد شده است. این گویای این مطلب است که در جامعه آماری (شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار) جریانهای نقدی در تعیین سود تقسیمی نقش کمتری ایفا می کند و یا به عبارت دیگر اصلاً تأثیری ندارد و تأیید فرضیه اول نیز می تواند تصادفی باشد. این مشکل با آموزش مدیران و تأکید بیشتر بر این صورت مالی می تواند در بلند مدت مرتفع شده و شرکتهای را به مشکلات ناشی از عدم کارایی مدیریت وجوه نقد آگاه سازد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱-۱۱	فصل اول - کلیات
۲	مقدمه
۷	تعریف موضوع
۷	هدف و علت انتخاب موضوع
۸	دلایل اهمیت موضوع
۸	پیشینه تحقیق
۹	فرضیات تحقیق
۹	قلمرو تحقیق
۱۰	روش تحقیق
۱۰	محدودیت‌های تحقیق
۱۱	تعریف واژه‌ها
۱۲-۵۱	فصل دوم - ادبیات موضوعی تحقیق
۱۳	مقدمه
۱۶	سود و فلسفه تقسیم آن
۱۷	محدودیت‌ها و عوامل مؤثر بر تقسیم سود
۲۰	اثر سیاست‌های تقسیم سود بر ارزش موسسات
۲۱	مدل گوردون
۲۶	سود سهام و عدم اطمینان

صفحه	عنوان
۳۰	نقش حسابداران در تهیه اطلاعات حسابداری برای تصمیم‌گیری
۳۳	اطلاعات حسابداری و تصمیم‌گیریهای اقتصادی
۳۶	صورت‌های مالی اساسی
۳۷	صورت گردش وجوه نقد
۴۱	مزایا و اهداف تهیه صورت جریان‌های نقدی
۴۲	تحقیقات انجام شده در زمینه تقسیم سود
۴۴	تحقیقات انجام شده در زمینه جریان‌های نقدی
۴۸	ارتباط تقسیم سود و جریان‌های نقدی
۵۲-۶۲	فصل سوم - روش تحقیق
۵۳	روش تحقیق
۵۴	تنظیم فرضیات تحقیق
۵۵	جامعه آماری و انتخاب نمونه
۶۰	روشهای مورد استفاده جهت آزمون فرضیات
۶۱	آزمون آماری
۶۲	تعیین روش نمونه‌گیری و حجم آن
۶۳-۹۰	فصل چهارم - آزمون فرضیات
۶۳	داده‌های تحقیق
۷۴	آزمون فرضیه اول
۸۱	آزمون فرضیه دوم

صفحه	عنوان
۸۶	آزمون فرضیه سوم.....
۹۱-۹۷	فصل پنجم - نتیجه گیری و پیشنهادات
۹۲	نتایج تحقیق:.....
۹۳	۱- فرضیه اول.....
۹۳	۲- فرضیه دوم.....
۹۴	۳- فرضیه سوم.....
۹۶	پیشنهادات.....
۹۷	موضوعات پیشنهادی در تحقیقات بعدی.....
۹۸	فهرست منابع و مآخذ.....

فصل اول

مقدمه

حسابداری را می‌توان فرایند شناسایی، اندازه‌گیری، طبقه‌بندی و گزارش اطلاعات مالی به منظور فراهم کردن امکان قضاوت آگاهانه و اتخاذ تصمیمات منطقی توسط استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی تعریف کرد. بنابراین، حسابداری یک سیستم پردازش اطلاعات است که به منظور شناسایی، اندازه‌گیری و طبقه‌بندی رویدادهای مالی موثر بر سازمانها و واحدهای تجاری و گزارش اثرات این‌گونه رویدادها بر تصمیم‌گیرندگان طرح‌ریزی شده است.

همانطور که می‌دانید سرمایه‌گذاران در مورد خرید، فروش، یا حفظ و نگهداری تصمیم‌گیری می‌کنند و در این راستا به اطلاعاتی مربوط نیاز دارند. آنان در تصمیمیات خود به عوامل ذیل توجه می‌کنند.

۱- مبلغ و زمانبندی دریافت‌های نقدی آتی به عنوان سود سهام

۲- ابهامات در مورد این قبیل دریافت‌های نقدی آتی

۳- عواید حاصل از فروش و یا بازخرید سهام

دورنمای اینگونه دریافت‌های نقدی به شدت تحت تأثیر توانایی واحد تجاری در تامین وجه نقد کافی جهت ایفاء تعهدات خود به هنگام سررسید و رفع سایر ضرورت‌های عملیاتی نقدی به منظور سرمایه‌گذاری مجدد در عملیات و پرداخت

سود نقدی سهام، هزینه‌های استقراض و امثالهم قرار داد.

برای سالهای متمادی، ترازنامه، صورت سود و زیان و صورت سود(زیان) انباشته همراه با افشای موارد توصیفی و برخی جزییات از طریق یادداشتها و جداول مکمل، مجموعه کامل صورتهای مالی را تشکیل می‌داد. شناخت این واقعیت که با تهیه و ارائه این مجموعه از صورتهای مالی، کلیه موارد تغییر در وضعیت مالی افشاء نمی‌شود، نهادهای حرفه‌ای حسابداری را در کشورهای مختلف بفرکر تحقیق در این زمینه انداخت.

نخستین حاصل این چاره‌جویی در سال ۱۹۰۸ در حرفه حسابداری آمریکا در مقاله «صورت از کجا بدست آمده و به کجا رفته است»^(۱) نوشته ویلیام مورس کل^(۲) مطرح شد و مزایا و فواید آن مورد بحث قرار گرفت. در این صورت مالی تنها فهرستی از موارد افزایش یا کاهش در اقلام ترازنامه انعکاس می‌یافت. وی امیدوار بود که با مقایسه اقلام اول و پایان دوره ترازنامه بتواند تأثیر معاملات داخلی را نشان دهد و بخصوص تغییرات قدرت مؤسسه را به نمایش بگذارد. چندی بعد پروفیسور فینی^(۳) با بررسی علل تغییر سرمایه در گردش، گزارشی بنام صورت منابع و مصارف و جوه تنظیم نمود که از دو قسمت جداگانه به نام جوه حاصله و جوه مصروفه تشکیل می‌شود. برای اولیه بار اصطلاح «جوه» در چنین گزارشی مورد استفاده قرار گرفت. به هر حال حسابداران فکر تنظیم چنین گزارشی را پذیرفته و با استفاده از آن

1- Where Get, Where Gone statement

2- William morse Cloe

3- H.A Finny

سعی داشتند علل اختلاف بین سود و وجوه را برای مدیران و سایر استفاده‌کنندگان توضیح دهند.

مدیران و کارشناسان تجزیه و تحلیل امور مالی خیلی دیرتر به ارزش این اطلاعات پی بردند. در حقیقت صورت وجوه تا پس از جنگ جهانی دوم بعنوان یکی از صورتهای مالی اساسی مورد قبول قرار نگرفته بود. در سال ۱۹۶۱ مطالعه تحقیق دکتر پری مسیون^(۱) تحت عنوان تجزیه و تحلیل گردش پول و صورت گردش وجوه منتشر شد. در این تحقیق، مسیون که خود نیز از طرفداران جدی صورت وجوه بود اهمیت اطلاعات مربوط به گردش وجوه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. دو سال بعد در سال ۱۹۶۳ هیأت تدوین اصول حسابداری (APB) بیانیه شماره ۳ خود را تحت عنوان «صورت منابع و مصارف وجوه» منتشر ساخت. هیأت در این بیانیه به آگاهی روزافزون استفاده‌کنندگان مختلف گزارشات مالی از ارزش اطلاعات مربوط به گردش وجوه اشاره کرده و تهیه صورتی که حاوی خلاصه‌ای از منابع و مصارف وجوه باشد را توصیه کرده است. معهدا پشتیبانی بورسهای معتبر سهام و استقبال صاحبان صنایع و مؤسسات تجاری موجب شد تعداد واحدهایی که صورت منابع و مصارف وجوه را در گزارش سالانه خود درج می‌کردند روبروز افزایش پیدا کند. از طرف دیگر این بیانیه، تفسیری از کلمه «وجوه» به عمل نیاورد و به همین دلیل به معانی متفاوتی تفسیر می‌شد. در فاصله سالهای ۱۹۶۴ تا ۱۹۷۱ بیشتر شرکتهای «صورت وجوه» را در گزارش‌های سالانه خود ارائه

1- Perry mason

می دادند. بعد از انتشار نظریه هیأت اصول حسابداری، حمایت واحدهای انتفاعی از این نظریه از یک سو و پشتیبانی بورس اوراق و بهادار از آن، از سوی دیگر باعث شد که تعداد واحدهای انتخابی که اقدام به تهیه و ارائه صورت منابع و مصارف وجوه می کردند به نحوی قابل ملاحظه افزایش یابد و این افزایش تقاضا منجر به انتشار نظریه شماره ۱۹ هیأت اصل حسابداری در سال ۱۹۷۱ شد. در این نظریه ارائه صورت تغییرات در وضعیت مالی بجای صورت منابع و مصارف وجوه به عنوان جزء لاینفک صورتهای مالی، الزامی شناخته شد و حسابرسان مستقل نیز ملزم به اظهار نظر نسبت به این صورت مالی گردیدند.

در تهیه و ارائه «صورت وجوه»، «صورت منابع و مصارف وجوه» و «صورت تغییرات در وضعیت مالی» مثلاً استفاده از مفاهیم و برداشتهای گوناگون از وجه نظیر وجه نقد، سرمایه در گردش، وجه نقد و شبه نقد و امثالهم اجازه داده شده بود. اختلاف در تفسیر مفهوم وجه حاصل از عملیات، تنوع در طبقه بندی گردش وجوه و تفاوت در شکل تغییرات در وضعیت مالی باعث شد که به قابلیت مقایسه بین صورتهای مالی شرکتهای مختلف لطمه وارد شود و تغییر وجه به مفهوم سرمایه در گردش هیچ گاه نتوانست در پیش بینی و ارزیابی گردش وجوه واحدهای انتفاعی چنان که باید و شاید، سودمند واقع شود. صورت تغییرات در وضعیت مالی نتوانست خلاء اطلاعاتی که هیئت اصول حسابداری بدنبال پر کردن آن بود را مرتفع سازد و عملاً با هدفهای گزارشگری مالی در تعارض قرار گرفت.

در نوامبر ۱۹۸۱، هیئت یک متن پیشنهادی در مورد «گزارش سود، جریانهای

نقدی و وضعیت مالی واحدهای تجاری» انتشار داد. در این متن پیشنهادی نقش صورت جریان وجوه و رهنمود گزارشگری جریان وجوه مورد بحث قرار گرفت. در پاسخ به متن پیشنهادی مذکور، ۱۲۶ اظهارنامه دریافت شد. هیأت پس از ملاحظه این پاسخها، تصمیم گرفت از انتشار بیانیه‌ی نهایی موضوع جریان نقد صرف نظر کند. هیأت استاندارهای حسابداری مالی ضمن ارزیابی متن پیشنهادی سال ۱۹۸۱، تصمیم گرفت که جزئیات گزارش جریانهای نقدی در سطوح استاندارد مورد توجه و تأکید قرار گیرد. در ژوئن ۱۹۸۶، هیأت استانداردهای حسابداری مالی، متن پیشنهادی مربوط به صورت جریانهای نقدی را منتشر ساخت.

در دسامبر ۱۹۸۶، هیئت با گروه تحلیل‌گران بورس که متخصص در مورد جریانهای نقدی مؤسسات مالی بودند، بحث نمود.

بالاخره در نوامبر ۱۹۸۷، بیانیه شماره ۹۵ خود را در مورد صورت جریانهای نقدی منتشر ساخت و به این ترتیب از سال ۱۹۸۷ صورت جریانهای نقدی جایگزین صورت تغییرات در وضعیت مالی شد.

با توجه به اینکه سود نقدی برای سرمایه‌گذاران از اهمیت بالایی در تصمیم‌گیری برخوردار است و مطالب ذکر شده در بالا دو عامل مهم در پیش‌بینی نوسانات سود نقدی شامل سود خالص و متغیرهای مربوط به جریانهای نقدی می‌باشد. میزان تأثیر جریانهای نقدی در تغییرات سود تقسیمی مساله‌ای است که می‌بایستی مورد آزمون قرار گیرد تا میزان سودمندی این گونه اطلاعات در توجیه تغییرات سود تقسیمی مشخص شود.